

Komentari Hrvatskog Telekoma d.d. na prijedlog odluke u postupku analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu

Zagreb, 25. veljače 2013. godine

U okviru javne rasprave koju je Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (dalje u tekstu: HAKOM) otvorila dana 24. siječnja 2012. godine u vezi prijedloga Odluke u postupku analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu (dalje u tekstu: Prijedlog Odluke), te Prijedloga analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu (dalje u tekstu: Prijedlog analize tržišta) Hrvatski Telekom d.d. (dalje u tekstu: HT) ovim putem dostavlja svoje komentare na objavljeni tekst Prijedloga odluke i Prijedloga analize tržišta:

1. Indirektna međunarodna terminacija - utvrđivanje mjerodavnog tržišta (str. 2. obrazloženja Prijedloga odluke, Poglavlje 3 i 4 Prijedloga analize tržišta) te obveza nadzora cijena (Poglavlje 7.4. Prijedloga analize tržišta)

HAKOM u obrazloženju Prijedloga odluka te u Prijedlogu analize tržišta navodi da mjerodavno tržište obuhvaća završavanje (terminaciju) poziva u mreži operatora neovisno o nacionalnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži iz koje je poziv predan. Pri tome HAKOM obrazlaže da tržište završavanja (terminacije) poziva čine svi pozivi koji su završili u mreži operatora pokretnih mreža, neovisno jesu li pozivi započeti ili tranzitirani kroz mrežu nacionalnog operatora te da bi drugačija definicija bila u suprotnosti s logikom koja vrijedi za tržište završavanja (terminacije) poziva i praksom koja se primjenjuje u zemljama Europske unije. Navedeno uključuje i pozive koji su započeli u mreži međunarodnih operatora, a tranzitirani su kroz mrežu nacionalnih operatora u mrežu operatora pokretnih mreža.

U poglavlju 7.4. Obveza nadzora cijena u Prijedlogu analize tržišta navodi se kako će se cijena za uslugu završavanja (terminacije) poziva, određena bilo na temelju primijenjene metode referentnih vrijednosti, bilo na temelju troškovnih modela, primjenjivati i za uslugu završavanja (terminacije) međunarodnih poziva u slučaju kada ih se u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu predaje iz druge nacionalne javne komunikacijske mreže (tzv. indirektna međunarodna terminacija).

Prijedlog:

HT smatra kako regulacija indirektna međunarodne terminacije bez uzimanja u obzir svih drugih argumenata koji su detaljno niže obrazloženi, nije opravdana, te ne pridonosi dosljednoj regulatornoj politici, stabilnom regulatornom okruženju, te poslovnoj sigurnosti operatora.

Stoga predlažemo izuzimanje indirektna međunarodne terminacije iz mjerodavnog tržišta te obveze nadzora cijene u tom dijelu kroz izmjenu definicije mjerodavnog tržišta u Prijedlogu Odluke i Prijedlogu analize tržišta na način da isti glasi:

„Završavanje (terminacija) poziva u mreži operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu neovisno o nacionalnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži iz koje je predan poziv koji je započeo (originiran) u Republici Hrvatskoj.“

Predloženu izmjenu potrebno je implementirati na odgovarajući način na svim mjestima u Prijedlogu Odluke (u obrazloženju, stranica 2.) i Prijedlogu analize tržišta (stranice 4., stranice 21. i 22.), te je u poglavlju 7.4. Obveza nadzora cijena na stranici 57. potrebno **brisati odlomak:**

„Dodatno, prethodno definirana cijena primjenjivati će se i za uslugu završavanja (terminacije) međunarodnih poziva u slučaju kada ih se u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu predaje iz druge nacionalne javne komunikacijske mreže (tzv. indirektnu međunarodnu terminaciju). Napominjemo, kako je i ranije u dokumentu i navedeno, trošak završavanja (terminacije) poziva je isti neovisno iz koje mreže poziv dolazi iz razloga što se za sve pozive koriste isti mrežni elementi iz kojih proizlaze isti troškovi.“

Obrazloženje:

Sukladno članku 56. st.3. Zakona o elektroničkim komunikacijama (dalje u tekstu: ZEK) regulatorne obveze moraju se temeljiti na prirodi utvrđenog nedostatka na mjerodavnom tržištu, te moraju biti razmjerne i opravdane s obzirom na regulatorna načela i ciljeva iz članka 5. ZEK-a. Stoga određivanje regulatorne obveze bez ispunjenja prethodno navedenih preduvjeta u svrhu praćenja prakse u zemljama u EU nije u skladu sa ZEK-om.

Nadalje, podsjećamo kako je HAKOM sukladno navedenom, u Rješenju od 31. ožujka 2010. godine (Klasa: 344-01/09-01/1078, Urbroj: 376-04-09-06 DM, dalje u tekstu: Rješenje iz ožujka 2010. godine) kojim je ukinuta regulatorna obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva za promet koji je nastao u inozemstvu, a tranzitiran je kroz nacionalnog operatora u mreže pokretnih operatora, do donošenja nove konačne odluke u postupku analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu uzimao u obzir širi kontekst regulacije i njezine moguće posljedice uz sljedeće obrazloženje:

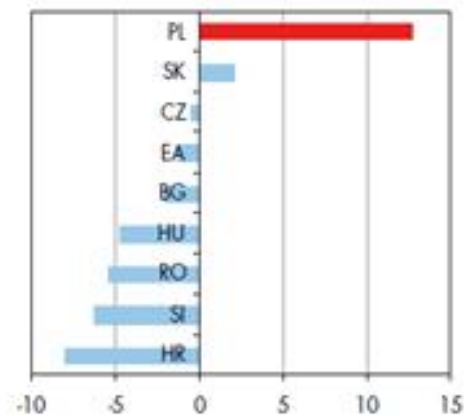
- izjednačavanje cijene završavanja (terminacije) poziva za pozive koji su započeti (originirani) u mreži međunarodnih operatora, a tranzitirani kroz mreže nacionalnih operatora u mreže operatora pokretnih mreža s cijenom za pozive koji su započeti (originirani) u mreži nacionalnih operatora i završeni (terminirani) u mreži operatora pokretnih mreža imalo bi negativne učinke za gospodarstvo Republike Hrvatske, odnosno ne bi proizvelo pozitivne učinke za krajnje korisnike nacionalnih operatora;
- od snižavanja cijena završavanja (terminacije) poziva za pozive koji su započeti (originirani) u mreži međunarodnih operatora neizravno korist bi mogli imati samo međunarodni operatori ili krajnji korisnici koji zovu u Republiku Hrvatsku, jer bi, obzirom na niže veleprodajne troškove, njihovi matični operatori imali mogućnosti sniziti maloprodajne cijene za pozive u Republiku Hrvatsku;
- načelo razmjernosti iz članka 5. Zakona o elektroničkim komunikacijama (Narodne novine 73/08, 90/11 i 133/12, dalje u tekstu: ZEK) je jedno od osnovnih načela o kojem HAKOM mora voditi računa u obavljanju regulatornih poslova iz svoje nadležnosti. U praksi to znači da potencijalna korist koju neka regulatorna mjera ima za razvoj tržišta i krajnje korisnike mora biti veća od potencijalne štete za određene operatore;
- u vrijeme velike ekonomske krize sektor informacijske i komunikacijske tehnologije ima vrlo bitnu ulogu na putu brzog oporavka cjelokupnog gospodarstva. Utoliko je HAKOM vodio i računa da odluke koje donosi u ovom trenutku ne utječu naglo na promjene tokova sredstava, a

što može imati negativan utjecaj na investicije, nacionalni BDP i oporavak gospodarstva, već da odluke budu u smjeru stvaranja održivog tržišnog natjecanja koje će utjecati i na stabilni gospodarski razvoj Republike Hrvatske.

HAKOM nije u Rješenju iz ožujka 2010. godine naveo da postoji obveza da se predmetna usluga regulira, a svi navedeni argumenti iz obrazloženja HAKOM-a su i danas primjenjivi. Pri tome se osobito ističe činjenica kako se utjecaji ekonomske krize i dalje iznimno negativno odražavaju na gospodarstvo Republike Hrvatske, odnosno na financijske rezultate operatora u Republici Hrvatskoj:

- od 2008. do 2011. godine tržište elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj izgubilo je 2,4 milijarde kuna¹ svoje vrijednosti;
- u 2011. godini pad prihoda na tržištu elektroničkih komunikacija iznosio 13,7%²;
- od 2009. do 2012. godine BDP u Republici Hrvatskoj je pao u ukupnom iznosu od 9%³. što je znatno veći pad od usporedivih država EU u istom razdoblju (Slovenija 7%, Rumunjska 6%, Mađarska 5%, Bugarska 3%, Estonija 2%, Češka 1%)⁴;

Cumulative GDP growth*

* 2009-2012

Source: Eurostat, national sources, Raiffeisen RESEARCH

Graf pokazuje da je u periodu od 2009. do 2012. godine BDP u Republici Hrvatskoj pao u ukupnom iznosu od 9%.

- sa stajališta investicija Republika Hrvatska zaostaje s nešto više od 63 eura po stanovniku u odnosu na prosjek EU koji je u 2009. godini iznosio 78,67 eura⁵. U tom kontekstu u 2011. godini primjetan je pad investicija u odnosu na 2010. godinu za nešto više od 19% pri čemu su

¹ Godišnje izvješće o radu HAKOM-a za 2011. godinu

² Godišnje izvješće o radu HAKOM-a za 2011. godinu (usporedba u odnosu na 2010. godinu)

³ Eurostaat, national sources, Raiffeisen RESEARCH

⁴ Eurostaat, national sources, Raiffeisen RESEARCH

⁵ Stranica 9. Godišnjeg izvješća o radu HAKOM-a za 2011. godinu

ulaganja po stanovniku u 2011. godini iznosila 47,70 eura te su smanjena u odnosu na ranija razdoblja⁶;

- Republika Hrvatska je u periodu od 2008. godine do 2012. godine pala na ljestvici konkurentnosti sa 61. na 81. mjesto⁷.

Uz već prethodno navedene argumente koje je HAKOM naveo u svom Rješenju iz ožujka 2010. godine, smatramo kako je u razmatranju uvođenja regulacije cijene indirektna međunarodne terminacije potrebno uzeti u obzir i sljedeće:

- izjednačavanje indirektna međunarodne terminacije sa cijenom za uslugu završavanja (terminacije) poziva koji su započeti (originirani) u Republici Hrvatskoj, zbog velike dinamike i konkurentnosti na veleprodajnom međunarodnom tržištu tranzitiranja prometa vrlo brzo bi dovela do snižavanja cijene i na međunarodnom tržištu, odnosno cijene direktne međunarodne terminacije;
- slijedom toga ne samo da bi se smanjili prihodi operatora u pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama, nego bi se vrlo brzo smanjili i prihodi svih tranzitnih operatora. Pri tome bi snižavanje cijene indirektna međunarodne terminacije u kratkom vremenskom periodu moglo utjecati na povećanje marži tranzitnih operatora, ali bi zbog opisanog brzog izjednačavanja cijena i na međunarodnom tržištu, marže tranzitnih operatora bile ubrzo vraćene na početne postotne iznose, a što bi značilo manje apsolutne iznose marži;
- s obzirom da je upitno da li bi i u kolikoj mjeri međunarodni operatori prenijeli na krajnje korisnike sniženje cijene međunarodne terminacije poziva u Republiku Hrvatsku ne može se očekivati da bi moglo doći do povećanja prometa koji bi mogao nadoknaditi umanjene prihode zbog snižavanja cijene međunarodne terminacije;
- opisano smanjenje prihoda svih nacionalnih operatora uključenih u terminaciju međunarodnih poziva u Republiku Hrvatsku smanjilo bi novčani tijek svih operatora, te dodatno smanjilo vrijednost tržišta elektroničkih komunikacija u Republici Hrvatskoj;
- usluga terminacije međunarodnih poziva ima tretman izvoznog proizvoda, te bi smanjenje cijene međunarodne terminacije imalo negativan utjecaj na vanjsko trgovinsku bilancu Republike Hrvatske, te smanjen priljev strane valute;
- smanjenje prihoda operatora, odnosno iznosa međusobnih plaćanja operatora u Republici Hrvatskoj posljedično bi imalo utjecaja i na smanjivanje prihoda državnog proračuna Republike Hrvatske na temelju raznih poreza i naknada koje operatori plaćaju (na primjer porez na dodanu vrijednost, porez na dobit, naknada za dozvolu za uporabu radiofrekvencijskog spektra)
- regulacija cijene međunarodne terminacije (direktna i indirektna) nije praksa u svim državama svijeta. Stoga operatori u pojedinim državama imaju vrlo visoke cijene terminacije međunarodnog prometa. U slučaju regulacije međunarodne terminacije u Republici Hrvatskoj, operatori u Republici Hrvatskoj bi bili dovedeni u iznimno nepovoljan odnos u odnosu na operatore izvan EU koji ne slijede regulatornu praksu regulacije indirektna međunarodne terminacije s obzirom na nerazmjerne cijene terminacije.

⁶ Stranica 9. Godišnjeg izvješća o radu HAKOM-a za 2011. godinu

⁷ Izvor *Global Competitiveness Report, World Economic Forum*

Podredno, ukoliko bi HAKOM uspio obrazložiti zbog čega razlozi za isključenje indirektna međunarodne terminacije iz obveze nadzora cijene više nisu ispunjeni ili relevantni, predlažemo sljedeće:

Prijedlog:

„Završavanje (terminacija) poziva u mreži operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu neovisno o nacionalnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži iz koje je predan poziv koji je započeo (originiran) u Republici Hrvatskoj ili u nekoj od EU zemalja“

Predloženu izmjenu potrebno je implementirati na odgovarajući način na svim mjestima u Prijedlogu Odluke (u obrazloženju, stranica 2.) i Prijedlogu analize tržišta (stranice 4., stranice 21. i 22.), te je u poglavlju 7.4. Obveza nadzora cijena na stranici 57. potrebno je mijenjati odlomak:

„Dodatno, za uslugu završavanja (terminacije) međunarodnih poziva u slučaju kada ih se u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu predaje iz druge nacionalne javne komunikacijske mreže ali samo za pozive započete (originirane) u nekoj od EU zemalja (tzv. indirektna međunarodna terminacija) primjenjivat će se cijena određena u zasebnom postupku.“

Obrazloženje:

HT smatra kako bi Prijedlogom Odluke i Prijedlogom analize tržišta trebalo ostaviti mogućnost primjene nereguliranih cijena za promet koji dolazi iz država koje također imaju različite cijene terminacije za nacionalni i međunarodni promet, odnosno iz država koje su izvan EU. Kao primjer takvog pristupa možemo se navesti nedavni prijedlog njemačkog regulatora⁸. Na taj način HAKOM bi ostao dosljedan u primjeni načela objektivnosti i razmjernosti u regulaciji kako je to detaljno navedeno u obrazloženju Rješenja iz ožujka 2010. godine.

Pri tome bi određivanje cijene indirektna međunarodne terminacije za pozive započete (originirane) u nekoj od EU zemalja trebalo biti predmetom zasebnog postupka koji se spominje u Prijedlogu analize tržišta u kojem će se određivati regulirane cijene.

Kroz taj postupak bi trebalo omogućiti operatorima da se cijena indirektna međunarodne terminacije za pozive započete (originirane) u nekoj od EU zemalja postupno smanjuje (glidepath). U tom zasebnom postupku odredili bi se način i rokovi u kojima bi se cijena indirektna međunarodne terminacije za pozive započete (originirane) u nekoj od EU zemalja smanjivala kroz određeni vremenski period počevši od 1. siječnja 2014. godine pri čemu bi početna cijena bila trenutno važeća tržišna cijena međunarodne terminacije, a dinamika sniženja ne bi bila manja od 6 mjeseci.

U suprotnom, primjenom navedenog u Prijedlogu analize tržišta došlo bi do strmoglavog pada cijene indirektna međunarodne terminacije od čak 85%, pri čemu napominjemo kako iz Prijedloga analize tržišta nije zapravo jasno s kojim datumom bi započela primjena takve nove cijene te se stoga u ovome trenutku ne može izračunati pravi učinak takvog strmoglavog pada cijene.

Također, do donošenja takve odluke o cijeni trebale bi se primjenjivati postojeće neregulirane cijene indirektna međunarodne terminacije. Na taj način osigurala bi se regulatorna predvidljivost kao jedno od načela regulacije iz članka 5. ZEK-a.

⁸ U nedavnom primjeru u Njemačkoj omogućeno je razlikovanje prometa koji je originiran van i unutar granica Njemačke na način da je omogućeno blokiranje prometa originiranog van granica Njemačke. Više na <https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp>.

Predloženim primjerom razdvajanja prometa originiranog unutar EU i van EU i dalje se omogućava terminacija prometa (ne blokira se) pri čemu se umanjuju negativni učinci regulacije kako je detaljno obrazloženo.

2. Nacionalna terminacija - Obveza nadzora cijena (Poglavlje 7.4. Prijedloga analize tržišta)

HAKOM u Poglavlju 7.4. Prijedloga analize tržišta navodi da su operatori sa značajnom tržišnom snagom HT, Tele2 i Vipnet obvezni postojeću cijenu za uslugu završavanja (terminacije) poziva primjenjivati do trenutka dok se troškovno usmjerena cijena ne odredi u zasebnom postupku.

A) Zaseban postupak - troškovno računovodstvo

HAKOM stranici 53. Poglavlja 7.4. Prijedloga analize tržišta navodi se kako se troškovno računovodstvo odnosi na skup pravila i procedura koji osiguravaju raspodjelu troškova, prihoda, imovine, obveza i kapitala na pojedine aktivnosti i usluge, posebno uzimajući u obzir direktne i indirektne troškove. Nadalje HAKOM, sukladno članku 62. st.4 ZEK-a navodi da operator, kojem je određena obveza troškovne usmjerenosti cijena, snosi teret dokazivanja da cijene njegovih usluga proizlaze iz troškova, uključujući razumnu stopu povrata ulaganja te da u svrhu izračuna troškova djelotvornog pružanja usluga, HAKOM može primijeniti metodologiju troškovnog računovodstva neovisno o metodologiji koju primjenjuje operator ili metodu referentnih vrijednosti te može zatražiti od operatora cjelovito obrazloženje cijena njegovih usluga, a prema potrebi i izmjenu tih cijena.

HT smatra da navedeno treba nadopuniti na način da se navede da troškovno računovodstvo treba uzeti u obzir i ulaganja operatora, razumnu stopu povrata uloženog kapitala, te uključeni rizik sukladno članku 62. st.2. ZEK-a te da će se u zasebnom postupku, u slučaju postojanja troškovnog modela operatora kojem je određena regulatorna obveza nadzora cijena, uzeti u obzir njegov troškovni model.

Prijedlog:

Sljedećom navedenog, HT predlaže da se rečenica na str. 53. Poglavlja 7.4. Prijedloga analize tržišta dopuni na sljedeći način::

*„Troškovno računovodstvo odnosi se na skup pravila i procedura koji osiguravaju raspodjelu troškova, prihoda, imovine, obveza i kapitala na pojedine aktivnosti i usluge, posebno uzimajući u obzir direktne i indirektne troškove, **ulaganja operatora, razumnu stopu povrata uloženog kapitala, te uključeni rizik.**“*

Te da se rečenica na str. 54. Poglavlja 7.4. Prijedloga analize tržišta dopuni na sljedeći način:

*„Do trenutka dok ne bude završen projekt koji uključuje izradu troškovnog modela koji će u konačnici omogućiti provedbu načela troškovne usmjerenosti cijena, obveza nadzora cijena će biti postavljena na temelju metode referentnih vrijednosti na način definiran u nastavku. **Neovisno o navedenom i u bilo kojem trenutku ukoliko operator izrazi svoj troškovni model u postupku nadzora cijena uzet će se u obzir rezultati tog troškovnog modela.**“*

Obrazloženje:

Članak 62. stavak 2. ZEK-a navodi da HAKOM prilikom određivanja nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva mora uzeti u obzir ulaganja operatora te im omogućiti razumnu stopu povrata uloženog kapitala vodeći pri tome računa o svim rizicima vezanim uz pojedina ulaganja u projekte razvoja pristupne mrežne infrastrukture. Stoga je potrebno navedenu rečenicu dopuniti sukladno ZEK-u.

Također, članak 62.st.4. ZEK-a predviđa samo kao mogućnost, a ne obvezu HAKOM-a da primjenjuje metodologiju troškovnog računovodstva neovisno o metodologiji koju primjenjuje operator. Drugim riječima, operator snosi teret dokazivanja da cijene njegovih usluga proizlaze iz troškova te stoga ne postoji razlog da se u slučaju postojanja troškovnog modela operatora kojim se postiže navedena svrha isti ne primjeni.

Troškovni model treba omogućiti potpuni povrat (mrežnih, procesnih i zajedničkih) troškova i povrat ulaganja u mrežnu infrastrukturu pri čemu se operatoru mora omogućiti da nadoknadi kroz prihode sve troškove usluge završavanja (terminacije) poziva.

Nadalje, jedino takvim pristupom mogu se ostvariti regulatorne načela iz članka 5. ZEK-a pri čemu će se nastaviti poticati operatore pokretne mreže da ulažu u mrežnu infrastrukturu.

B) Zaseban postupak- postepeno smanjenje cijene

Prijedlog:

HT smatra kako bi kroz zaseban postupak trebalo omogućiti postupno smanjenje cijene nacionalne terminacije (glidepath). U tom zasebnom postupku odredili bi se način i rokovi u kojima bi se cijena nacionalne terminacije smanjivala kroz određeni vremenski period počevši od 1. siječnja 2014. godine pri čemu bi početna cijena bila 0,195 kn/min, a dinamika sniženja ne bi bila manja od 6 mjeseci. Jedino na taj način osigurala bi se regulatorna predvidljivost operatorima koji bi sukladno tome mogli prilagoditi svoje poslovno planiranje.

Stoga predlažemo dopunu teksta u drugoj točki na str. 57. Prijedloga analize na sljedeći način:

- *operatori sa značajnom tržišnom snagom HT, Tele2 i Vipnet obvezni postojeću cijenu za uslugu završavanja (terminacije) poziva primjenjivati do trenutka dok se troškovno usmjerena cijena ne odredi u zasebnom postupku **kroz koji će se omogućiti postupno smanjenje cijene.***

Obrazloženje:

HT smatra kako će bilo kakvo drastično sniženje cijene nacionalne terminacije (u 2013. godini sniženje 35%⁹) rezultirati padom prihoda te rezultirati udarom na investicijski potencijal operatora pokretnih mreža u narednom razdoblju.

Tome u prilog govore i neovisne analize¹⁰ koje ukazuju kako smanjivanje cijena međupovezivanja na tržištu:

- neće imati značajan izravan utjecaj na brže smanjivanje cijena za krajnje korisnike – iako je potrošnja krajnjih korisnika od 2009. godine porasla i cijene usluga su pale ne postoji dokaz da je ovaj trend povezan sa padom cijene mobilne terminacije;
- neće imati značajan izravan utjecaj na tržišni položaj drugih manjih operatora jer ne postoji dokaz pozitivnog učinka smanjenja navedenih cijena na tržišni udio manjih operatora;
- može dovesti u pitanje buduće investicije operatora

⁹ Promjena cijena sa 0,301 kn/min na 0,195 kn/min od 01.01.2013.

¹⁰ Frontier Economics, *The impact of recent cuts in mobile termination rates across Europe*, svibanj 2012

Istovremeno se operatori elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga suočavaju i sa smanjenjem prihoda uslijed sve veće dostupnosti aplikacije koji omogućavaju prijenos govora putem interneta u nepokretnim i pokretnim mrežama (tzv. VoIP i MoIP). Značajnu ulogu u pružanju takvih usluga imaju globalni pružatelji usluga koji pri tome ne ulažu u razvoj elektroničkih komunikacijskih mreža i infrastrukture u Republici Hrvatskoj.

Nadalje, negativan investicijski trend ugrožava i ostvarivanja ciljeva Strategije Vlade RH o razvoju širokopojsnog pristupa, a suprotno je i očekivanjima samog HAKOM-a¹¹ po pitanju ulaganja u ovo tržište u narednom razdoblju.

3. Obveza transparentnosti –Poglavlje 7.3. Prijedloga analize tržišta

U poglavlju 7.3. Obveza transparentnosti u Prijedlogu analize tržišta navedene su odredbe koje su operatori HT, Tele2, Vipnet obvezni ugraditi u standardne ponude međupovezivanja.

Prijedlog:

Iz poglavlja 7.3. str. 51 i 52. Prijedloga analize tržišta izbaciti tekst koji započinje :*„Nadalje, s ciljem harmoniziranja standardnih ponuda koje su obvezni objaviti operatori koji na mjerodavnom tržištu imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom te kako bi se omogućili transparentni uvjeti poslovanja operatora sa značajnom tržišnom snagom i operatora korisnika standardne ponude odnosno kako bi se onemogućilo da HT, Tele2 i Vipnet iskoristavaju.....ugraditi sljedeće“ i završava „.... u slučaju da mu operator korisnike u roku od 60 dana od dana zaprimanja pisane opomene dostavi ili obnovi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja.“*

U svezi s navedenim izbaciti iz Poglavlja 6.6. str. 42. i 43. Prijedloga analize tržišta tekst koji započinje *„Instrumenti osiguranja plaćanja mogu se smatrati primjerom nerazumnog/neopravdanog zahtjeva.“* i završava *„...koji im predstavljaju konkurenciju na pripadajućem maloprodajnom tržištu, mogli dovesti u izrazito nepovoljan položaj“*

Obrazloženje:

HAKOM propisivanjem i ograničavanjem izbora instrumenata osiguranja plaćanja, postupka i rokova naplate potraživanja HAKOM izravno ulazi u područje obvezno-pravnih odnosa između operatora sa značajnom tržišnom snagom kao prodavatelja usluga i operatora korisnika kao kupaca istih te na taj način utvrđuje sadržaj uvjeta pod kojima je operator sa značajnom tržišnom snagom ovlašten pružati usluge, iako navedeno nije dio njegovih ovlasti niti može biti sadržaj obveze transparentnosti iz članka 58. ZEK-a. Nadalje, HAKOM van svoje nadležnosti ulazi u regulaciju financijskog tržišta te nameće operatorima sa značajnom tržišnom snagom obvezu kreditiranja ostalih operatora bez naknade.

¹¹Godišnje izvješće o radu HAKOM-a za 2011.g. *„...razdoblju koje slijedi očekuju ulaganja koja će doprinijeti razvoju elektroničkih komunikacija uvođenjem novih tehnologija i povećanjem gustoće pristupa internetu, a time i razvoju gospodarstva u cjelini“*

Podredno, iz Prijedloga analize tržišta nije vidljivo koje su to okolnosti koje opravdavaju predložene rokove.

Prijedlog:

- a) izbor instrumenta osiguranja plaćanja je na operatoru sa značajnom tržišnom snagom kao vjerovniku;
- b) rok dospjeća plaćanja računa je 30 dana od dana *izdavanja* računa, a ne *slanja* računa;
- c) operator sa značajnom tržišnom snagom može primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja istekom roka od 30 dana datuma izdavanja pisane opomene;
- d) ukoliko se ne može naplatiti odmah nakon podnošenja instrumenata osiguranja plaćanja na naplatu, operator sa značajnom tržišnom snagom ima pravo privremeno obustaviti pružanje usluge;
- e) operator sa značajnom tržišnom snagom ima pravo odbiti zahtjev za sklapanjem ugovora, odnosno zahtjev za isporukom usluga, ukoliko u trenutku podnošenja zahtjeva operator korisnik ima dospjelih dugovanja koja nisu plaćena u roku 30 dana od izdavanja pisane opomene za neku od veleprodajnih usluga koje mu operator sa značajnom snagom pruža temeljem neke od svojih standardnih ponuda.

HT slijedom navedenog predlaže izmjene odredbi iz Poglavlja 7.3. str.51. i 52. Prijedloga analize tržišta kao i izmjena postojećih povezanih odredbi standardnih ponuda kako je opisano u nižoj tablici:

Postojeće odredbe	Prijedlog izmjena
<p>a) Jedan od instrumenata osiguranja koje će HT, Tele2 i Vipnet utvrditi unutar plaćanja mora biti zadužnica</p>	<p>Prijedlog:</p> <p>Kroz tekstove standardnih ponuda potrebno je omogućiti SMP operatoru da operator korisnik mora dostaviti SMP operatoru instrumente osiguranja plaćanja po izboru SMP operatora istovremeno, a najkasnije u roku od 7 (sedam) dana od dana potpisa ugovora. Neovisno o tome, operator korisnik obvezan je dostaviti instrumente osiguranja plaćanja u roku od 7 (sedam) dana od datuma zahtjeva i po izboru SMP operatora.</p> <p>U tekstovima standardnih ponuda potrebno je izmijeniti postojeće iznose na koje glase instrumenti osiguranja plaćanja na način da odredbe glase:</p> <p>U slučaju kad se radi o tek planiranim uslugama instrumenti osiguranja plaćanja glase na iznos koji se utvrđuje prema procijenjenom ukupnom iznosu računa za razdoblje od šest (6) mjeseci. Ako se radi o već pruženim uslugama, instrumenti osiguranja plaćanja utvrđuju se u ukupnom iznosu računa za prethodno razdoblje od šest (6) mjeseci.</p>

	<p>Obrazloženje:</p> <p>S predloženim uređenjem teksta SMP operator bi imao pravo zatražiti od operatora korisnika odgovarajući instrument osiguranja plaćanja naveden u standardnoj ponudi, po vlastitom izboru. Nadalje, dostava više pojedinačnih instrumenata osiguranja plaćanja osigurava pokriće cjelokupnog potrebnog iznosa, dok dostava „jednog od instrumenata“ možda ne osigurava sva potraživanja SMP operatora. Nadalje, instrumenti osiguranja plaćanja služe da bi se osigurala potraživanja koja mogu nastati u poslovnom odnosu koji regulira standardna ponuda.</p>
<p>b) Rok dospijeća plaćanja računa je 30 dana od dana slanja računa, pri čemu HT, Tele2 i Vipnet šalje pisanu opomenu tek po isteku roka dospijeća</p>	<p>Prijedlog:</p> <p>Potrebno je izmijeniti ovu odredbu u Prijedlogu analize tržišta i posljedično u standardnim ponudama na način da se rok dospijeća računa umjesto od dana „<i>slanja</i>“ računa, određuje od datuma „<i>izdavanja</i>“ računa.</p> <p>Obrazloženje:</p> <p>S obzirom da dan slanja računa nije uobičajen u praksi, a niti je isti zakonom predviđen kao dan od kojeg bi se računao rok ispunjenja novčane obveze, radi ujednačenja svih standardnih ponuda predlaže se da rok dospijeća računa od dana izdavanja računa. Dan izdavanja je naveden na računu, poznat je objema stranama, vjerovniku i dužniku novčane obveze te se time izbjegava bilo kakav spor oko dana/datuma dospijeća novčane obveze.</p>
<p>c) Ukoliko operator u razdoblju od <i>jedne godine</i> od dana sklapanja ugovora uredno podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja</p>	<p>Prijedlog:</p> <p>Brisanje ove odredbe u Prijedlogu analize tržišta pa posljedično i u standardnim ponudama te uvođenje nove odredbe kako slijedi:</p> <p><i>„U trenutku stupanja na snagu konačne Odluke o analizi tržišta operator korisnik je obvezan dostaviti SMP operatoru bankarsku garanciju, koja pokriva iznos šest mjesečnog iznosa fakturiranog potraživanja za kalendarski mjesec koji je prethodio donošenju konačne Odluke o analizi tržišta.“</i></p> <p>Obrazloženje:</p> <p>Odredba iz Prijedloga analize tržišta treba se brisati jer uredna povijest plaćanja ne znači da će u budućnosti operator korisnik doista podmirivati svoje novčane obveze. Znači, nema razloga da se, nakon tog razdoblja ne primjenjuje na operatora obveza dostave određenog instrumenta osiguranja plaćanja, jer se time ograničava SMP operatora da zaštiti svoja potraživanja u</p>

	<p>budućnosti, a sukladno poslovnoj politici upravljanja rizikom naplate potraživanja.</p> <p>Na ovome mjestu Prijedlog analize tržišta nužno je nadopuniti odredbama kojima bi operator sa značajnom tržišnom snagom osigurao svoju ukupnu financijsku izloženost u trajanju od četiri i pol mjeseca. Sukladno tome potrebno je definirati da je operator korisnik u trenutku stupanja na snagu konačne Odluke o analizi tržišta obvezan dostaviti operatoru sa značajnom tržišnom snagom bankarsku garanciju, koja bi morala, a radi podizanja kvalitete predmetnog instrumenta osiguranja plaćanja, pokrivati iznos šest mjesečnog iznosa fakturiranog potraživanja za kalendarski mjesec koji je prethodio donošenju konačne Odluke o analizi tržišta. Ovakva obveza išla bi ujedno u prilog operatorima korisnicima budući da bi operator sa značajnom tržišnom snagom mogao naplatiti svoja potraživanja pomoću bankarske garancije bez potrebe za aktivacijom zadužnice, a čime bi se operatorima korisnicima osigurao kontinuitet u poslovanju.</p>
<p>d) Operatori sa značajnom tržišnom snagom HT, Tele2 i Vipnet će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i neosporna dugovanja u roku 60 dana od zaprimanja pisane opomene</p>	<p>Prijedlog:</p> <p>Potrebno je izmijeniti ovu odredbu u Prijedlogu analize tržišta i posljedično u standardnim ponudama na način da se rok od „60 (šezdeset) dana od zaprimanja opomene“ zamijeni „<i>rokom od 30 (trideset) dana od dana izdavanja opomene</i>“ te da tekst predmetne odredbe sada glasi:</p> <p><i>„Operatori sa značajnom tržišnom snagom HT, Tele2 i Vipnet će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i neosporna dugovanja u roku 30 dana od dana izdavanja pisane opomene“.</i></p> <p>Obrazloženje:</p> <p>Propisani rokovi plaćanja vrše dodatan pritisak na SMP operatora kao vjerovnika, glede rokova i izvjesnosti naplate svojih potraživanja i sasvim sigurno ne predstavljaju poticaj za daljnje investicije i ulaganja u infrastrukturu koju bi SMP operator potom trebao dati na korištenje operatorima.</p> <p>S ciljem poboljšanja financijske discipline i doprinosa poboljšanju likvidnosti predlaže se skraćivanje roka za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja s 60 dana na 30 dana od dana izdavanja opomene od strane operatora korisnika.</p> <p>Na predloženi način ostvaruje se veća fleksibilnost, operatoru korisniku je daleko povoljnije da se dugovanja riješi na vrijeme kako bi se izbjegla prezaduženost odnosno smanjio rizik likvidnosti i time osiguralo nesmetano pružanje usluge i</p>

	<p>poslovanje operatora korisnika.</p> <p>Dakle, ovim prijedlogom smanjuje se rizik od nenaplaćenih potraživanja, a štiti se i operator korisnik od mogućih prezaduženja.</p>
<p>e) Ukoliko se ne može naplatiti iz instrumenata osiguranja plaćanja, spomenuti operatori mogu privremeno obustaviti pružanje usluge tek ukoliko operator ne podmiri bilo koji dugovani i nesporni račun za usluge koje proizlaze iz ove standardne ponude u roku od 60 dana od zaprimanja pisane opomene</p>	<p>Prijedlog:</p> <p>Potrebno je izmijeniti ovu odredbu u Prijedlogu analize tržišta i posljedično u standardnim ponudama na način da se postupak privremene obustave pružanja usluga može pokrenuti nakon isteka roka od 30 (trideset) dana od izdavanja pisane opomene ukoliko se operator ne može naplatiti iz instrumenata osiguranja plaćanja te da tekst predmetne odredbe sada glasi:</p> <p><i>„Ukoliko se ne može naplatiti iz instrumenata osiguranja plaćanja nakon isteka roka od 30 (trideset) dana od izdavanja pisane opomene ili ukoliko SMP operator ne raspolaže instrumentima osiguranja plaćanja, a operator ne podmiri bilo koji dugovani iznos koji proizlazi iz ove standardne ponude u roku od 30 dana od izdavanja opomene, SMP operator može privremeno obustaviti pružanje usluge.</i></p> <p><i>SMP operator može odbiti zahtjev za pristup ukoliko operator korisnik u trenutku podnošenja Zahtjeva za sklapanje ugovora ima dospjelih i nepodmirenih dugovanja koja nisu plaćena u roku od 30 dana od izdavanja pisane opomene za usluge koje mu je SMP operator pružio temeljem ove standardne ponude ili neke od drugih standardnih ponuda SMP operatora“</i></p> <p>Obrazloženje:</p> <p>Vidi obrazloženje pod d)</p>
<p>f) Spomenuti operatori nemaju pravo privremeno obustaviti pružanje usluge u slučaju da im operator korisnik u roku od 60 dana od zaprimanja pisane opomene dostavi ili obnovi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja</p>	<p>Prijedlog:</p> <p>Potrebno je izmijeniti ovu odredbu u Prijedlogu analize tržišta i posljedično u standardnim ponudama na način da SMP operator nema pravo privremeno obustaviti pružanje usluge ukoliko mu operator u roku od 30 dana od izdavanja pisane opomene dostavi bankarsku garanciju ili drugi instrument osiguranja plaćanja po izboru SMP operatora određen minimalno u iznosu ukupnih dospjelih dugovanja operatora korisnika uvećanog za dvomjesečni iznos potraživanja SMP operatora prema operatoru korisniku na predmetnom tržištu te da tekst predmetne odredbe sada glasi:</p> <p><i>„SMP operator nema pravo privremeno obustaviti pružanje usluge u slučaju da mu operator korisnik u roku od 30 dana od</i></p>

	<p><i>izdavanja pisane opomene dostavi bankarsku garanciju ili drugi instrument osiguranja plaćanja po izboru SMP operatora određen minimalno u iznosu ukupnih dospjelih dugovanja operatora korisnika uvećanog za dvomjesečni iznos potraživanja SMP operatora prema operatoru korisniku na predmetnom tržištu“</i></p> <p>Obrazloženje:</p> <p>Vidi pod d)</p>
--	--

Obrazloženje:

HT smatra kako se predloženim rokovima određuju uvjeti financijskog poslovanja za sudionike na tržištu elektroničkih komunikacija, suprotno postojećim propisima o financijskom poslovanju koji se primjenjuju u svim drugim gospodarskim granama i tržišnim sektorima, budući da se usluga nastavlja pružati i 60 dana nakon isteka roka dospijeca plaćanja, bez mogućnosti naplate iz instrumenata osiguranja plaćanja i bez mogućnosti obustave usluge za koju je nesporno potraživanje dospjelo, a ostalo nenaplaćeno. Time se rok dospijeca plaćanja *de facto* produljuje operatorima korisnicima s 30 na minimalno 90 dana, budući da operator vjerovnik nema mogućnost prisilne naplate unutar tog roka od 60 dana po izdavanju opomene.

Budući da je dosadašnja praksa pokazala kako prilikom ulaska u ugovorni odnos operatori korisnici u pravilu najčešće dostavljaju operatoru sa značajnom tržišnom snagom kao instrument osiguranja plaćanja bjanko zadužnicu (koja predstavlja najrizičniji instrument osiguranja plaćanja), razvidno je da je rizik naplate unaprijed „dodijeljen“ operatoru sa značajnom tržišnom snagom, a što je u izravnoj koliziji s obvezom poslovnog subjekta da upravlja svojim kreditnim rizikom.

Također, na gore opisani način produljuje se financijska izloženost operatora sa značajnom tržišnom snagom na četiri i pol mjeseca, a da mu se pritom istovremeno ne osigurava dodatna zaštita postojećih potraživanja.

Dodatno, HT smatra kako predložena regulacija odstupa od Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (Narodne novine 108/12, 144/12), koji pod prijetnjom ništetnosti predviđa obvezu poduzetnika ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana. Štoviše, isti utvrđuje da su odredbe ugovora kojima bi se ugovorio rok ispunjenja novčanih obveza duži od 60 dana ništetne, ako na temelju okolnosti slučaja, a posebno trgovačkih običaja i naravi predmeta obveze, proizlazi da je takvom ugovornom odredbom, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu vjerovnika.

Iz regulacije proizlazi da su rokovi plaćanja određeni izvan okvira od 90 dana, zbog nemogućnosti pokretanja postupka prisilne naplate i aktivacije instrumenata osiguranja plaćanja od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom, odmah po dospijecu potraživanja.

Nadalje, predloženom regulacijom operator sa značajnom tržišnom snagom stavlja se u diskriminirajući položaj u odnosu na ostale poslovne subjekte - operatore, obzirom da definirani uvjeti plaćanja nisu dozvoljeni operatoru sa značajnom tržišnom snagom, kada su u pitanju potraživanja koje drugi operatori imaju prema njemu.

S obzirom da HAKOM ne daje detaljno obrazloženje na uvođenje predmetnih regulatornih obveza te spominje u Poglavlju 2.4. str. 9. Prijedloga analize tržišta odluku iz studenog 2010.¹² čije donošenje je obrazložio postojanjem gospodarske krize te odgovarajućim pristupanjem pitanju smanjene likvidnosti na tržištu, ukoliko bi se to obrazloženje primjenjivalo i u ovome slučaju HT smatra potrebnim istaknuti da je upravo uvođenjem roka od 60 dana od zaprimanja pisane opomene po isteku kojeg je moguće primijeniti postupak prisilne naplate te obustaviti usluge upravo postignut suprotan učinak i povećana nelikvidnost operatora te da nisu postignuti pozitivni učinci takve regulacije.

Predloženo rješenje nije u skladu niti s politikom smanjenja i suzbijanja široko prisutnog kašnjenja dužnika u ispunjavanju svojih novčanih obveza prema vjerovnicima. Navedeno potvrđuje i donošenje Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi.

Umjesto da se uvede financijska disciplina na tržištu elektroničkih komunikacija, predloženom regulacijom potiče se da operatori dužnici, uzimajući i dalje nove usluge, kontinuirano povećavaju iznose dospjelih, a neplaćenih dugovanja prema operatoru sa značajnom tržišnom snagom, kao svom glavnom dobavljaču. Na ovaj način operatori povećavaju kako svoju, tako i nelikvidnost ostalih dobavljača s kojima posluju. HT smatra kako upravo predloženi uvjeti plaćanja izazivaju ozbiljne poremećaje na tržištu te dovode do ugrožavanja daljnje liberalizacije tržišta elektroničkih komunikacija. Također, predložena regulacija posljedično predstavlja dodatan pritisak na investicijske mogućnosti svih vjerovnika iz sektora elektroničkih komunikacija, a time i na njihove poslovne odluke o ulaganjima u razvoj novih tehnologija i mreža.

4. Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže- Poglavlje 7.1. Prijedloga analize tržišta

HAKOM na str. 47. Poglavlja 7.1. Prijedloga analize tržišta navodi u je u svrhu sprečavanja mogućnosti odbijanje dogovora/uskraćivanja međupovezivanja i taktika odgađanja potrebno između ostalog zadržati obvezu kojom će se osigurati zajedničko korištenje antena, antenskih stupova, zgrada i drugih građevina te njihovih ulaza. Cjelokupno provođenje obveze provodit će se sukladno propisima koje HAKOM navodi na str. 47. Poglavlja 7.1. Prijedloga analize tržišta.

Predmet Prijedloga analize tržišta je mjerodavno tržište završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu za izvršavanje koje usluge je potrebno uspostaviti međusobno povezivanje. Zajedničko korištenje antena, antenskih stupova zgrada i drugih građevina te njihovih ulaza nije dio tržišta terminacije (završavanja) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu, nije dio usluge međupovezivanja te stoga ne može biti predmetom Prijedloga analize tržišta. Nadalje, HT smatra da upravo uslijed regulacije zajedničkog korištenja infrastrukture propisima koje je sam HAKOM naveo ne postoji razlog da se navedena obveza zadrži. U suprotnom, HAKOM uvodi pretjeranu regulaciju koja je u suprotnosti sa načelima objektivnosti i razmjernosti iz članka 5. ZEK-a te je u suprotnosti sa člankom 56.st.3. ZEK-a koji definira da regulatorne obveze moraju biti opravdane.

Prijedlog:

Brisati točku 3. na str. 46. Prijedloga analize tržišta koja glasi:

„3. obveza kojom će se osigurati zajedničko korištenje antena, antenskih stupova, zgrada i drugih građevina te njihovih ulaza.

¹² Rješenje HAKOM-a od 03. studenog 2010. godine (Klasa: 344-01/10-01/479 URBROJ: 376-11-10-26)

Obrazloženje:

ZEK, Zakon o prostornom uređenju i gradnji, Pravilnik o načinu i uvjetima pristupa i zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme (Narodne novine 154/2008) i Uredba o mjerilima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme (Narodne novine 131/12) detaljno i dovoljno opisuju zajedničko korištenje antena, antenskih stupova, zgrada i drugih građevina. Uvođenje dodatne mjere regulacije dovodi samo do pretjerane regulacije koja nije u skladu sa načelima objektivnosti i razmjernosti iz članka 5. ZEK-a te je u suprotnosti sa člankom 56.st.3. ZEK-a koji definira da regulatorne obveze moraju biti opravdane.

5. Ostali komentari

Stranica 9. Prijedloga analize tržišta

U Prijedlogu analize tržišta navodi se kako je HAKOM u Rješenju od ožujka 2010. godine definirao da operatori pokretnih mreža ne smiju nacionalnim operatorima naplaćivati uslugu završavanja poziva po cijeni nižoj od iste koju naplaćuju međunarodnim operatorima, a da istovremeno nacionalnim operatorima međunarodno završavanje poziva mogu naplaćivati po tržišnoj cijeni.

Sukladno našem razumijevanju navedenog rješenja mišljenja smo kako se ovdje radi o omašci, te da se zapravo željelo navesti kako operatori pokretnih mreža ne smiju nacionalnim operatorima naplaćivati uslugu završavanja poziva po cijeni višoj od iste koju naplaćuju međunarodnim operatorima.

Stranica 57. Prijedloga analize tržišta

HT nema primjedbi na zaključak HAKOM-a navedenim u poglavlju 7.4. Prijedloga analize tržišta kako je opravdano odrediti simetrične cijene završavanja (terminacije) poziva u mreži operatora HT, Vipnet i Tele2.

Hrvatski Telekom d.d.